

Dr. Bakóczy Antal /kandidátus, az OKKRI
igazgatóhelyettese/ korreferátuma

Új tendenciák az erőszakos bűnözésben

Társadalmi és politikai, bűnüldözési és bűnmegelőzési, elméleti és gyakorlati szempontok egyaránt megerősítik az MTA Magyar Kriminológiai Társaság Igazgató Tanácsának döntése helyességét, amikor az egész állam- és politikai vezetésünket, társadalmi közvéleményünket, a központi és a területi bűnüldöző és igazságügyi szerveket egyre jobban foglalkoztató negatív társadalmi jelenségek, közöttük a bűnözés, ezen belül is az erőszakos bűnözés új tendenciáinak megtárgyalását a közgyűlés napirendjére tűzte és ezzel is hozzá kíván járulni a Magyar Szocialista Munkáspárt XIII. Kongresszusa határozataiból fakadó társadalomfejlesztési feladatok megvalósításához, az egyes deviációk, ezen belül is a bűnözés és különböző kiemelkedően veszélyes jelenségcsoportjai eddiginél hatékonyabb megelőzéséhez fűződő társadalmi-politikai érdekek "szolgálatához".

Figyelemmel Nyíri Sándor elvtársnak a teljes hazai bűnözés keresztmetszetét, új jelenségeit bemutató igen tartalmas összegezésére "Új tendenciák az erőszakos bűnözésben" című korreferátumomban - kerülve a teljességre törekvés és az elméleti kérdések mélyebb taglalásába való bocsátkozást, ugyanakkor jelezve az elméletben és a gyakorlatban változatlanul előforduló fogalmi tisztázatlanságokat, az erőszakos bűnözés korántsem homogén jellegét és ennek morfológiai, oksági, megelőzési vetületeit

stb. - csupán az e bűnözési jelenségekkel kapcsolatos empirikus tapasztalatok alapján, elsődlegesen tényszerűségekre törekedve néhány morfológiai és oksági kérdést szeretnénk kiemelni.

I. AZ erőszakos bűnözés alaktani változásai és ezek következményei

Ugy tűnik, hogy - ha más és más tényezők hatására is, de - az erőszak, az erőszakos bűnözés nagyságrendjének kisebb vagy nagyobb, lassabb vagy gyorsabb növekedése világjelenség. A fejlett és fejletlen tőkés államokban és a fejlődő országokban az erőszakos bűnözés emelkedő tendenciája meredekebb, szerkezeti módosulása markánsabb, s egyre újabb és veszélyesebb elkövetési eszközök, módok honosodnak meg. Az erőszakos bűnözés utóbbi években bekövetkezett lassú s kedvezőtlen irányú nagyságrendi és egészen enyhe belső szerkezeti módosulása sajnálatosan a szocialista országok egy részében - így Jugoszláviában, Lengyelországban és hazánkban - is tapasztalható.

Az erőszakos bűnözés alaktani változásai a következőkben összegezhetők:

1. A hazai bűnözésben az 1970-es évek közepe, vége óta - az oksági szférában végbement változások erősen áttételes hatására - több kedvezőtlen irányú, 1980. óta már statisztikailag is mérhető módosulás következett be, ami érintette az erőszakos bűnözés nagyságrendi alakulását is. Az utóbbi években sajnálatosan megnövekedtek a társadalomra veszélyesebb erőszakos elkövetési formák, módok és van néhány olyan új jelenség, amelyre már most - egyedi, kivételes előfordulása ellenére is - fel kell fi-

gyelni.

Miután Nyiri elvtárs összegezte az erőszakos bűnözés utóbbi évekbeli változásainak lényegét, felmentve érzem magam a nagyságrend ennél mélyebb vázolásától, s csak utalok rá, hogy az erőszakos bűnözés lassú emelkedése gyakorlatilag már az 1970-es évek közepén, végén jelentkezett, a figyelmet érdemlő növekedés azonban csak az 1980-as évek elejétől következett be. Ez idő óta - a szándékos emberölés és kísérlete kivételével - valamennyi erőszakos jellegű bűncselekmény abszolút és gyakorlati száma kedvezőtlenül alakul. Az emelkedés főként az anomitást biztosító fővárosban és néhány nagyvárosunkban, továbbá azokban a megyékben /Hajdu-Bihar, Borsod-Abaúj-Zemplén és Szabolcs-Szatmár megyében/ következett be, ahol már az 1970-es évek közepén, végén is kiemelkedő volt az erőszakos bűnözés gyakorisági száma.

2. Az erőszakos bűnözés és egyes jelenségeinek változása, egyes kiemelkedően nagy társadalmi veszélyességű bűncselekmények ismertté válása közvéleményünkben heves reakciót váltott ki és nem egyszer közállapotainkat, közrendi helyzetünket érintő eltúlzott következtetések levonásához vezetett.

A nagyságrendi változások megítélése az elméleti és gyakorlati szakemberek körében sem teljesen egységes és egyértelmű. Az álláspontokat áttekintve lényegében két főbb nézet különíthető el: az egyik nézet képviselői túlértékelik, a másik álláspontot elfogadók viszont lebecsülik az erőszakos bűnözésben bekövetkezett módosulásokat. Többek szerint az erőszakos bűnözés nagyságrendjének emelkedése csak látszólagos és az új büntető törvénykönyv rendelkezéseire, ille-

tőleg a halmazati előfordulással összefüggő módosult számbavételre, a statisztikai regisztrálás korábbinál alaposabb voltára stb. vezethető vissza. Ehhez képest az emelkedés nem számottevő, és tendenciaszerűség egyelőre nem állapítható meg.

Egyetértve az árnyaltabb, ugyanakkor differenciáltabb és sokoldalúbb megítélés igénylésével, a jogalkotási változások, a jogalkalmazási és a statisztikai számbavétel esetleges módosulásai figyelembe vételenek szükségességével azt kell hangsúlyoznom, hogy mind az egységes rendőrségi-ügyészeti, mind pedig az igazságügyi statisztika az erőszakos bűnözés volumenének az 1980-as évek elején bekövetkezett lassú, tendenciajellegű emelkedését erősíti meg.

3. Az erőszakos bűnözés szerkezeti megoszlását vizsgálva általában jelentősebb strukturális átrendeződés nem állapítható meg, az egyes erőszakos bűnözési jelenségek körében azonban már figyelmet érdemlőek a változások.

Igy

- nőtt az előre kitervelt, a különös kegyetlenséggel megvalósított szándékos emberölések és testi sértések mennyisége,

- csökkent a hozzátartozók és nőtt az idegenek sérelmére elkövetett ölési és testi sértéses cselekmények száma,

- nőtt az alkoholos sértettek és elkövetők közötti szituatív interakcióban bekövetkezett szándékos emberölések, súlyos testi sértések és rablások száma,

- kifejezetten jogalkotási és jogalkalmazási módosulásra visszavezethetően jelentős mértékben csökkent az emberölési kísérletek száma.

A korábbihoz képest változás ment végbe a rablások sértetteinek megválasztásában is. Régebben a sértettek között cigányszármazású állampolgár alig vált ismertté, az utóbbi években viszont az ilyen sértettek száma növekvő. Mindez a kedvezőtlen vetületek ellenére azt is tükrözi, hogy a cigánynépesség kriminalitási érzékenysége is kedvező irányban változott, s míg korábban az ilyen, egymás közötti rablásokat nem hozták a hatóságok tudomására, addig utóbb már a bűnüldöző szervek segítségét igénylik ilyen esetekben is.

4. Az 1970-es évek közepe óta ismét "fellendülőben" van a galeri-képződés. Ráadásul a zenekarok erősen mobilizálták az elmúlt évtizedben a gyökértelen, a társadalmi beilleszkedési zavarokkal küzdő fiatalokat. A zenekarok általában munkakerülő, csavargó, kötöttség nélküli életmódot folytató fiatalokból álló, "sleppjében" az un. "kemény mag" kialakulása, az erőszakos megoldásmódokat előnyben részesítő fiatalok koncentrációjának révén nyugtalanító jelenségek észlelhetők. A "zenés galerik" kialakulását követően "1976-tól a 'kemény' rock zenekarok térhódításával az atrocitások szinte mindennapossá váltak, s az intézetekből vagy otthonról szökött fiatalok tizenéves csapatai a zenekarokat és a zenét már csak frusztrációjuk levezetése eszközének tartják. Ennek megfelelően 'készülnek' a koncertekre táskájukban a borosüvegekkel, az ekstázis fokozására szolgáló pótszerekkel ... valamint az 'önvédelem' céljából készített láncos botokkal, boxerekkel és rugós késekkel. Különösen a 'punk' irányzatú zenekarok műsorait követi részeg tombolás, garázda rom-

bolás, erőszakoskodás, bűncselekmények sorozata." /Birtalanné, Fodor Judit - Balogh, Anikó: A fiatalok bűnözés tendenciái, új jelenségek az elmúlt négy év tapasztalatai alapján. /1980-1983/ Budapest, 1984. 39. és 50. oldal./

5. Ugyanúgy, mint a bűnözés más jelenségei, az erőszakos bűnözés sem tiszteli a határokat. Az utóbbi években megnövekedett a külföldi elkövetők által külföldi sérelmére, külföldi elkövető által magyar állampolgár sérelmére, magyar elkövető által külföldi sérelmére véghezvitt élet, testi épség elleni, erőszakos nemi erkölcs elleni bűncselekményei, illetőleg rablásai. Ezzel párhuzamosan magyar állampolgárok sérelmére külföldön külföldi elkövetők által elkövetett erőszakos cselekményei számában is van némi változás, ugyanakkor az országhatáron túl is előfordul magyar elkövető külföldi sérelmére, illetőleg magyar elkövető magyar állampolgár sérelmére véghezvitt erőszakos /élet, testi épség elleni stb./ bűncselekménye.

6. Az elkövetési eszközök és módok között hagyományosak és újak egyaránt megtalálhatók. Az ügyeket vizsgálva az ár és apály jelenségének, az új és régi bűnelkövetési módszerek kombinálásának, régi módszerek felújításának lehetünk tanúi.

A leglényegesebb és egyben legveszélyesebb irányú változások a rablásokban következtek be. Nőtt a rablások szervezettsége, itt is megjelentek a tippadók, egyre nagyobb gondot fordítanak a cselekmény leplezésére, a részleteket előre kitervelik, s az 1970-es évek közepe óta a rablás tettesei között is

megjelentek az utazó bűnözők. A rablás növekvő társadalmi veszélyességét jelzi az a tény, hogy eszközök között megjelentek hazánkban korábban "ismeretlen", illetőleg nem használt nyugati eredetű eszközök is /vegyi anyagok, gázspray-k, gázpisztoly/, sőt az utóbbi években néhány rablást /a fővárosban és a Balaton körzetében/ a külföldi bűnözők kábító spray alkalmazásával vitték véghez. Hazai és külföldi bűnözők nagyfokú gátlástalanságát, merészségét és közvetve megelőző munkánk gyengeségeit is tükrözi, hogy az utóbbi években Budapesten, Miskolcon és más városokban több rablást villámgyorsan, csoportosan és utonállás jelleggel, nemegyszer álarcosan, fényes nappal vagy esti szürkületben, nagyforgalmú úton, aluljáróban, sőt néhány esetben sokak szemláltára pénzintézetben, a pénzfeladásátvégző durva bántalmazásával követték el. Az elmúlt években a korábbihoz képest megnőtt a városi magánlakásokban egyedül élő idős emberek sérelmére véghezvitt rablások száma is. A fővárosban, egyes nagyvárosokban és üdülőkörzetekben fiatalok csavargók nemegyszer a nyílt utcán vagy az aluljárókban kisebb összegeket durva erőszakkal, fenyegetéssel szereznek meg hasonló korú leányoktól és fiúktól.

7. Az erőszakos cselekmények természete, elkövetési eszköze, módja, az agresszív megoldásmódok, levezetési formák megválasztása, a véghezvitel jellege, a megszerezni kívánt vagyoni javak természete, a pénz összege stb. alapján osztani kell a főreferátumnak azt a megállapítását, hogy a hazai erőszakos bűnözésben a gátlástalanság, a gátlástalan elkövetés aránya a korábbiakhoz képest megnövekedett. Ez egyben azt is megerősíti, hogy

ebben a sajátos mikrokörnyezeti közegben az emberi élet, testi épség, az emberi személyiség és méltóság megbecsülési szintje az elmúlt időszakban tovább csökkent.

II. Az erőszakos bűnözés néhány oksági kérdése

Az erőszakos bűnözés és bűncselekmények determinációs folyamataiban, oksági háttérben ugyanúgy megtalálhatók a kedvezőtlen mikrokörnyezeti és makrokörnyezeti ártalmak, mint a személyiségfejlődés szocializációs zavaraiából táplálkozó, valamint az elkövetők fizikai, pszichikai állapotához kapcsolódóak.

Ezek közül - az önkényes kiemelés látogatását is vállalva - a következőkre szükséges rámutatni:

1. Ugyanúgy, mint valamennyi bűnözési jelenség oksági háttérben, az erőszakos bűnözés okságában is egyidejűleg érvényesül az állandóság és a változás, a tartósság és az átmenetiség, csak hogy itt állandó, a tartós elemek a többi bűnözési jelenséghez képest inkább meghatározóak és valamennyi tényezőcsoport hatása még áttételesebb és időbelileg is sokkal későbbi.

2. Az erőszakos bűnözés morfológiai jellemzőiből, okaiból és feltételeiből az a következtetés vonható le, hogy ez a bűnözési jelenség

- az érintett mikrokörnyezetbeliek társadalmi és egyéni tudati szintje,

- a lényegében az uralkodóan azonos

környezeti közegbeli elkövetők és sértettek alacsony iskolázottsági, műveltségi viszonyai, szocializációs hibái, társadalmi beilleszkedési zavarai,

- az elkövetők és a sértettek hasonló személyiségjellemzői, szomatikus és pszichés állapota,

- az alkoholfogyasztás, az alkoholos befolyásoltság,

- az elmaradottabb falusi életviszonyok,

- az emberi élet, testi épség, személyiség megbecsülésével kapcsolatos kedvezőtlen, s létrehozási alapjaikat messze túlélt nézet-, szokás- és hagyományrendszerek késői jelentkezése,

- a szocializmus építése menetében keletkező feszültségek,

- a tartósan vagy átmenetileg ható, s az elosztás szférájában összpontosuló társadalmi, gazdasági ellentmondások,

- továbbá a kedvezőtlen tömegkommunikációs és nemzetközi hatások stb.

által erősen meghatározott. Az erőszakos bűnözés oksági hátterében tehát egyúttal a múlt és a jelen, ebben a determinációs folyamatban keletkeznek újabb oksági tényezők, halnak el régiak, helyüket átadva más faktoroknak, vagy éppen termelődnek újra és újra napjainkban is.

3. Az erőszakos bűncselekmények elkövetőinél és sértetteinél az ismert mikro-környezeti hatásokra és más - közöttük fizikai és pszichikai tényezőkre is - vissza-

vezethetően nagyon súlyos gyermek- és fiatalkori szocializációs zavarok váltak feltárhatóvá. A kutatási megállapítások szerint például a szándékos emberölés tettesének 15 %-a, a súlyos testi sértés elkövetőinek pedig 40 %-a tartozott csak a lényegében szocializáltak csoportjába, míg a többi gyengén szocializáltak, vagy éppen antiszociálisnak tekinthető. A rablás elkövetőinek szocializáltsági szintjét tekintve a helyzet a legrosszabb. Ha eltérő arányban is, de hasonló megállapítás tehető az ezekben az ügyekben provokatív, kihívó, készítő magatartást tanúsító, s ezzel az elkövetői oldalon a végletes agresszív reakciót kiváltó sértettekre is.

A hibás szocializáció megállapíthatóan forrása a különböző társadalmi beilleszkedési zavaroknak, végsősoron pedig a bűnelkövetésbe sodródásnak. A szocializációs folyamat károsodásának következményeként már a serdülő korban halmozottan jelentkező társadalmi beilleszkedési zavarok /iskolakerülés, csavargás, alkoholizálás, antiszociális csoportosuláshoz, galerihez stb. való csatlakozás, munkakerülő életmód, társadalomellenes életvitel stb./ alakulnak ki és rögzülnek a személyiségfejlődést negatív irányba befolyásolva és megteremtve az átmenetet a súlyosabb deviációkhoz, a kisebb súlyú vagy éppen elleni deviációktól, bűncselekményektől az egyre súlyosabb erőszakos bűncselekmények elkövetéséig.

Alapvetően az előbbiekben ismertetett szocializációs zavarokra, valamint azok következményeire vezethető vissza, hogy az erőszakos bűnözésben magasan kiemelkedő fiatal korosztályok kriminalitási aktivitá-

sa, s ennél fogva ez az egész bűnözési jelenség napjainkban is uralkodóan a fiatal, 30 éven aluli korcsoportokra koncentrálódik. Az erőszakos bűncselekmények elkövetőinek jelentős része évtizedek óta a fiatal- és fiatal felnőttkorúak közül kerül ki, mégpedig a népességen belüli arányukat messze meghaladó mértékben. Az egységes rendőrségi-ügyészeti statisztikai tájékoztató adatai szerint az 1973-1983 közötti évek átlagában az emberölés tetteseinek 25-31 %-a, a szándékos súlyos testi sértés ismertté vált elkövetőinek évi átlag 35 %-a, a társadalmi tulajdont károsító rablások ismertté vált elkövetőinek 59 %-a, a személyi tulajdon elleni rablások ismertté vált elkövetőinek 75 %-a, a garázdaság elkövetőinek pedig 50 %-a tartozott a fiatal-, illetőleg a fiatal felnőttkorúak /a 14-17, illetőleg a 18-24 évesek/ kategóriájába. A vizsgált idősorokból megállapíthatóan a korspecifikus erőszakos bűnözési gyakoriság évtizedes viszonylatban rendkívül nagy állandóságú. /Ugyanigy Miltényi, K.: A férfibűnözés néhány strukturális jellemzője. Társadalmi beilleszkedési zavarok. Bulletin III. Budapest, 1985. 3-11.old./

4. Ismételten hangsúlyozva és kiemelve a bűnözés és egyes jelenségcsoportjai alapvetően társadalmi, gazdasági meghatározottságát, rá kell mutatni, hogy az erőszakos bűnözés oksági hátterében az átlaghoz és a korábban feltételezethez képest is kiemelkedő a szerepe - más objektív és szubjektív feltételekkel együtthatásban - a fizikai és pszichés zavaroknak, közelebbről azoknak a veleszületett, illetőleg a

szocializálódási folyamatban kialakult vagy szerzett pszichikai tulajdonságoknak, amelyek az egyén magatartását általában meghatározzák, befolyásolják, illetőleg amelyek viselkedésére jellemzőek. Az erőszakos bűncselekmények jelentős részét neurotikus személyek vagy normál személyiségek neurotikus állapotban követik el. Ezek a jellemzők a túlzott egoizmus, az érzelmi instabilitás, a fokozott ingerérzékenység, a frusztrációs tolerancia alacsony volta, a hosszantartó szorongásos állapotok, lefojtott agressziók hirtelen impulzív támadó cselekménnyel való feloldása. Más esetekben az egyén veleszületett temperamentum-jellege, a szangvinikus vagy kolerikus típus fokozott impulzivitása könnyíti meg a tudatbeszűkült állapotban való támadó viselkedést. Az erőszakos bűncselekmények elkövetői között gyakorta találunk olyan pszichopátának vagy szociopátának nevezett elkövetőket, akikre a normális szocializációs folyamat, a társadalmilag szükséges gátlások és pozitív érzelmek hiánya a jellemző.

5. Közhelynek tűnő megállapítás, hogy az alkoholizmus és az erőszakos bűnözés etiológiája egymáshoz kötött. Az erőszakos bűncselekmények nagy részében szerepel a feltételek egyikeként az elkövető vagy a sértett, vagy mindkettő alkoholizmusa, alkoholossága. A társadalmi beilleszkedési zavarok országos tárcaközi kutatási főirány megvalósítása során megvizsgált erőszakos bűncselekmények /szándékos súlyos testi sértés, rablás/ tetteseinek és sértetteinek jelentős része például a cselekmény időpontjában különböző fokban alkoholo-

los befolyásoltság alatt állt, mely tény bizonyítottan szerepet játszott sértetti oldalon a provokatív magatartás tanúsításában, az elkövetői oldalon pedig a sértésre való reagálás ilyen módjában, az agresszió más feltételekkel együttműködésben történő kiváltódásában, a bűncselekmény tulajdonképpeni genezisében.

6. Oksági szempontból rendkívül fontos következtetés levonása alapjául szolgál az a tény, hogy az erőszakos bűnözés változatlanul az erősen elmaradottabb, vidéki, falusi életviszonyokhoz "kötődik". /1984-ben pl. az erőszakos és garázda jellegű bűncselekmények 62 %-át követték el községekben, s 38 %-át városokban. A városokban elkövetett erőszakos és garázda jellegű bűncselekmények tettesei között is igen sok a talajtalan, az ingázó, a munkásszálláson lakó, alkoholizáló vidéki életviszonyokhoz kapcsolódó, azokat tükröző, de az elkövetési hely már a város./

7. Közvetetten és kivételesen bizonyos kedvezőtlen jellegű tömegkommunikációs hatásoknak is szerepe van az erőszakos bűncselekmények oksági hátterében. Elsősorban különböző, főként a durva erőszakot túlméretezetten ábrázoló nyugati /bűnügyi, horror, karate/ filmek negatív, a fiatal korosztályokra gyakorolt hatása mutatható ki. A rosszul sikerült bűnügyi filmek erőszakos megoldásmódot sugallnak, mintát adnak, s nem egy esetben az ilyen filmek megtekintése után tanúsított garázda magatartások megfékezése a fővárosban rendőri beavatko-

zást is igényelt. A horrorfilmek a különösen fogékony fiatalok körében mindennaposá, megszokottá teszik a kegyetlenkedés, a vér látását, s általában mindazt, ami a társadalom számára visszariasztó, iszonytató és elborzasztó hatást keltő. A karate filmek következményes szerepére visszavezethetően az utóbbi években a fővárosban a testi sértések jellemző elkövetési módjává vált a fejre irányuló rugás. /Birtalanné, - Balogh, i.m. 1984. 47.old./

8. Az erőszakos bűnözésben olyan kiemagasló arányú elkövetői csoportnál, mint a fiatalabb korosztályokba tartozóknál az utóbbi években Budapesten, Miskolcon és másutt a rendőri szervek a nemzetközi stb. feszültségek hatására egyre növekvő orientációs zavarokat, távlatvesztést és ezek oksági hatásait tárták fel. /Túros, A.: A gyermek- és fiatalkori bűnözés jellemzői Borsod-Abaúj-Zemplén megyében. Kriminológiai Közlemények 5.sz. Budapest, 1985. 87. old./ Ezek közül külön is ki kell emelni az 1970-es évek vége óta egyre inkább ható és erősödő hideg- és melegháborús helyzet erőszakos bűnözésre gyakorolt áttételes hatásait.

9. Oksági szempontból bizonyos bűnözési jelenségek /közöttük erőszakos természetűek/, új bűnelkövetési módok, régi bűnözési jelenségek felújulásának stb. késői felismerése vagy éppen lebecsülése is kedvezőtlen következményekkel járt. Nyilvánvalóan erre is visszavezethető többek között, hogy az 1970-es évek közepén már "felszámoltak" és "megszűntnek" vélelmezett galéri jelenség mennyiségét és minő-

ségét megváltoztatva a korábbinál konspiráltabbá és ezáltal veszélyesebbé válva újra jelen van, és napjainkban is a fiatalkori bűnözés egyik sajátos kísérője.

Az alaktani és az oksági háttér ismeretében összegezeként megalapozottnak tűnik az a következtetés, hogy az erőszakos bűnözés megelőzése rendkívül nehéz, az erőszakos bűncselekmények objektív megelőhetősége rendkívül alacsony, a támadás elhárítása pedig gyakran veszélyes és megfelelő felkészültséget is igényel. A kutatási adatok szerint a szándékos emberölés 14 %-a, a súlyos testi sértés 18-20 %-a, a rablás, a garázdaság és az erőszakos nemi erkölcs elleni bűncselekmények 30-30 % körüli aránya lett volna objektíve megelőzhető.

Az előzőek ellenére az erőszakos bűnözés megelőzésének ma is vannak olyan kihasználható lehetőségei és intézményei, amelyek hozzájárulhatnak e bűnözési jelenség visszaszorításához. Így pl. a viszonylag nagyszámú és arányú közterületi, nyilvános elkövetés folytán a rendőri járőri munka szervezésével, az alkoholizmus elleni harc hatékonyabbá tételével, az ittas személyek kiszolgálása mellőzésével, az állampolgári viktimizációs veszélyeztetettségi szituációk elkerülésével kapcsolatos jogi nevelői és felvilágosító munkával, az erőszakos bűnelkövetők ellen fellépő állampolgárok eddiginél hatékonyabb büntetőjogi védelmével, az adminisztratív, a szabálysértési, a büntetőjogi eszközök differenciált alkalmazásával, főként pedig a tudatformáló, nevelő munka fejlesztésével az

erőszakos bűnözés elleni küzdelem visszaszorításában újabb eredményeket érhetünk el.

Figyelemmel azonban a rendkívül bonyolult oksági háttérre, az elkövetkező években aligha számíthatunk az erőszakos bűnözés gyors és jelentős csökkenésére, sőt bizonyos új kedvezőtlen jellegű vonások további terjedésére, erősödésére is fel kell készülnünk.

Ehhez képest nehéz küzdelem és sok feladat vár még az erőszakos bűnözés megelőzésében érintett valamennyi állami, gazdasági, tömeg- és társadalmi szervre, valamint a bűnüldöző és igazságügyi hatóságokra.